

ששם, ובנקודה זו מתחיל היום החדש (ו' שעות קודם לירושלים), ומזרחה ממנו שייך ליום שעבר (י"ח שעות אחר ירושלים).

ובמסקנת הדברים כותב (שם) "שאינ שום מקום לנטות מזה ימין ושמאל וכו', תלמוד ערוך הוא בפי ר' חסמן הדיין, הראב"ח, ריב"ב וכו', והראב"ד והכוזרי והר"ן והריטב"א, וכן מפורש בתשב"ץ, ואין שום אחד מהראשונים שיחלוק בזה, ואסור לשמוע דברים בנליזה מדבריהם או פקפוק ח"ו באמיתתם" וכו'.

ואכן כל גדולי הדור האחרון התייחסו לדבריו באימה ויראה, ורבים¹⁴ הסכימו לדבריו כהוראה ברורה ומוסכמת שבכל איי הים¹⁵ והספינות

בענין שמירת שבתות וחגים

באיזור 'קו התאריך'

ב. שם: ההולך במדבר ואינו יודע מתי הוא שבת וכו'. והנה בענין מקום 'קו התאריך' לענין חישוב¹² זמן התחלפות היום, כבר הורה זקן הלא הוא החזון איש [בקונטרסו "ח"י שעות"], אשר נכנס לעובי הקורה, ומסקנתו חדה וברורה על פי ס' הכוזרי לרבי יהודה הלוי [מאמר ב' סימן כ'] והמאור [לרבי זרחיה הלוי, ראש השנה כ:]: וכל גדולי הראשונים, כי יש לחשב¹³ תשעים מעלות ממזרח לירושלים, ששם נגמרת היבשה (יבשת 'אסיא'), ומתחיל ים האוקיינוס הגדול המפריד בין יבשת אסיא לאמריקא ושאר האיים

סעי' ב' ומשנ"ב. 12. דהנה ידוע שהעולם כדורי הוא, ומסתובב סביב צירו ממערב למזרח, ונמצא שהשמש מסובבת הכדור ממזרח למערב מול אמצע הכדור (על ידי שנוטה מעט לצד אחד בקיץ ובחורף לצד האחר, ונטיה זו משפיעה על החום והקור שבכדור, ועל ידי נטיה זו נעשה האקלימים), ומסובבת את כל הכדור במשך יממה של כ"ד שעות, ואין לנו שום הבחנה טבעית וברורה לדעת אימתי יש להתחיל יום חדש (בעוד שלענין צפון ודרום הכדור יש הבחנה טבעית וברורה, כי השמש מהלכת מעל אמצע הכדור (וכנ"ל) וקרניה חלושים בשני קוטבי הכדור, ולכן שם יש חורף ושלג וקרח נצחי, וכמה שמתקרבים יותר לאמצע הכדור מתחמם הכדור יותר ויותר, עד ל'קו המשווה' (שהוא מול קרני השמש ממש) ששם חם ביותר בכל ימות החמה). והנה כבר בשנים קדמוניות היה מוסכם לחלק את כדור העולם לשלוש מאות שישים מעלות, מהלך כל שעה של השמש הוא ט"ו מעלות (ע' בכוזרי והמאירי דלהלן). והסכמת האומות לחשב כתחילת יום חדש במיצר הים שבין יבשת אסיא ליבשת אמריקא (מיצר ברינג), ששם לכל רוחב הכדור מצפון לדרום כמעט ואין יבשה, ושם במיצר ברינג ישנו גבול צר של מים בין יבשת אסיא לאמריקא, ונמצא שבעוד שהשמש של יום ראשון זורחת בקצה יבשת אמריקא (מחוז אלסקה), מיד מספר דקות אח"כ זורחת השמש של יום שני בקצה יבשת אסיא (מחוז סיביר), ועיין במפה שבסוף הספר להמחשה והבנה ברורה. 13. כי יש לחלק כדור הארץ לארבעה חלקים, כל חלק תשעים מעלות, וירושלים המרכז, טבור הארץ, של חצי כדור העליון שהוא עיקר הישוב (אסיא אפריקא ואירופה, ובזמניהם עדיין לא נודע על יבשת אמריקא), ויש לתת תשעים מעלות לצד זה של ירושלים ותשעים מעלות לצד זה של ירושלים, ויתר כדור הארץ נגרר אחרי הזמן של ירושלים לאחריו, זה תורף שיטת הכוזרי והמאור, ולפי המפות המדוייקות שבזמנינו אכן אם נמתח קו ישר נגד ירושלים (לפי הטיית הכדור, ולא בקו ישר לעבר אמצע הכדור (קו המשווה)), אזי תשעים מעלות מירושלים יוצא קרוב לחיבור קו היבשה עם ים האוקיינוס על החוף של העיר שנחאי שבסין (אם כי עדיין למעלה משם לעבר הקוטב הצפוני יוצאת היבשת עוד הלאה הרבה מחוץ לתשעים מעלות (חלק ממדינת סין וסיביר ועוד), וע' להלן), ועיי"ש בחזו"א בהרחבה גדולה. 14. כן פסקו גאוני בריסק הגר"ח והגר"ז זצ"ל, וכפי דעתו של הגאון רבי שמחה זליג ריגר זצ"ל ראב"ד בריסק שהסכים לדעה זו, וכן העלה בשו"ת בית אבי ח"ב סי' נ"ח, תשובות והנהגות ח"ג סי' פ"ו וח"ה סי' פ"ה, ובס' בירור הלכה הכא שכן משמע בס' ארצות החיים להמלבי"ם סי' א' וכו' בס' מחשבות בעצה עמ' פ"ה, ובס' תאריך ישראל שכן נקטו הלכה למעשה הגר"ח קרייזוויט והגר"א פאם זצ"ל, ובס' בוצינא קדישא (עמ' ר"י) מביא ששמע ממהר"י מסאטמאר זצ"ל שהחזו"א צודק בהחלט כי פסקו בנוי עפ"י פסקי רבותינו הראשונים (ומיהו ע' להלן הערה 26 בשמו). 15. וביניהם: איי יפאן, חלק מאיי הפיליפינים,

המפליגות בין קו תשעים מעלות מירושלים ועד לקו התאריך הבינלאומי [135 מעלות ממזרח לירושלים] יש לשמור שבת לפי 'יום ראשון' דשם לכל דבר וענין, בין לקולא¹⁶ בין לחומרא, וכן שאר החגים והמועדים לפי חשבון זה. ויש¹⁷ מי שחקר ומצא שגם בדורות הקודמים שהשאלות בענין זה היו בלתי שכיחים בעליל, מכל מקום כאשר נשאלו גדולי הדורות בזה היה הדבר פשוט אצלם לפסוק כן. אמנם יש לציין שאם כי כאמור הוראת החזון איש ברורה ומוחלטת, בכל זאת ידוע ומפורסם שהיה¹⁸ החזון איש מיעץ שלא לנסוע למקומות אלו, וכן מובא מעוד¹⁹ גדולי ישראל לחשוש מאד ולא להיות שם בימי הספיקות של שבתות וימים טובים, ולו יהי מפני הבלבול, כי ביום שהסכמת אנשי המקום לקרוא ליום השביעי, אצלו הוא חול, וביום ראשון דשם אצלו שבת, ועלול ליגרם זלזול בשמירת השבת והחגים, ובפרט להמון העם.

ויש²⁰ הכותבים שכל איי הים אלו שבין קו

ניו זילנד, גינאה, סנט לורנס, ושאר עשרות האיים הקטנים והגדולים הפזורים שם במרחבי ים האוקיינוס (ראה במפה שבסוף הספר). 16. וכפי שכתב החזון איש מברק הידוע ששיגר ליפאן (בעשיות בשנת תש"ב) "אחים יקרים אכלו ברביעי וצומו תענית יום כפור בחמישי ואל תחשוש לשום דבר", וכן במכתב מהגר"נ קרליץ והגר"ח קנייבסקי שליט"א שמובא בסו"ס חוט שני (ר"ה ויוה"כ) שהסכים לפסק זה הגרי"ז מבריסק זצ"ל, ועוד כותבים שם הגר"ק והגר"ק "אין צורך כלל לימנע ממלאכה ביום שהגויים תושבי המקום קורין אותו יום שביעי" (אמנם במכתב שקיבלתי מבעמח"ס פשר חזון כותב שהגר"ק שליט"א מורה לשואלים אותו לימנע ממלאכות דאורייתא בפרהסיא ביום השביעי שלהם). 17. ס' בירור הלכה (זילבר) תניא (בסימן זה) שכן היה פשוט במשך הדורות אצל גדולי ישראל, עיי"ש מקורות לזה, והגר"מ טיקוצינסקי בעצמו מעיד בספרו 'בין השמשות' פרק ה' (שהדפיס כעשרים שנה קודם לפולמוס דשנת תש"ב) שרוב הדיעות סוברים כשיטה זו. 18. על פי עדות הגר"ח קנייבסקי שליט"א (כמובא בס' ..). 19. שו"ת וישב משה ח"א סי' קכ"א, ס' תאריך ישראל בשם הגר"מ פיינשטיין זצ"ל, וכן מוסר הגר"מ קליין שליט"א בשם רבו הגר"ש ואזנר זצ"ל שלהיות שם יש בו חשש איסור מדינא. 20. שו"ת שבט הלוי ח"ו סי' ל"ד, וכן בשו"ת ויען יוסף (פאפא) סי' ק"ו שהוא 'ספק דאורייתא' ואסור לעשות ביום ראשון גם לא מלאכות דרבנן, וכן בתשובות והנהגות ח"ה סי' פ"ה (אמנם כותב דנהגין להקל ע"י 'אמירה לנכרי'), וכן בשו"ת אור לציון ח"א סי' י"ד, וכן מובא שנהג מוהרש"ש מאמשינוב זצ"ל כשהיה ביפאן בימי המלחמה. אמנם אין להתעלם כי הגר"ש אויערבאך זצ"ל (כמובא בס' הליכות שלמה הל' יוה"כ פרק ה' הערה 48) והגר"ש אלישיב זצ"ל (כמובא בשו"ת ישא יוסף ח"ג סי' ק' טק"א) הורו שאין צריך לימנע ביום ראשון דשם רק ממלאכות דאורייתא (וכלשון שו"ת ישא יוסף שם בשם הגר"ש זצ"ל "בענין המחלוקת אודות קו התאריך יש לנהוג כפי המקובל בשם חכמי ירושלים כמו שמובא ע"י הגר"מ טיקוצינסקי (בספרו היומם בכדור הארץ) שירושלים היא המרכז וקו התאריך 180 מעלות מירושלים (ע' במפה שבסוף הספר), ולהחמיר ולא לעשות מלאכות דאורייתא אף ביום א' כדעת מרן החזון איש", ובס' הליכות שלמה הנ"ל כותב בזה"ל: "ולענין מדינת יפן השיב רבינו שהנהגה למעשה היא כדעת המורים לנהוג שם שבת ויו"ט לפי חשבון הימים שבארץ ישראל, כמו שנהגו הדרים שם מאז התיישבותם, אלא שלענין דאורייתא יש להחמיר גם ליום המחרת לענין עשיית מלאכה", וכן מובא בשם האמרי אמת מגור ומוהר"ש מזוועהיל זצ"ל (ע' סי' יסודי עולם תולדות אדמורי' זוועהיל (ירושלים תשע"ה) פרק כ"ד בהרחבה גדולה) שסמכו ידיהם על פסק הגרימ"ט, וכפי שהוכיח בספרו 'היומם' עפ"י כמה מהראשונים (וידוע שבעשרת ימי תשובה דשנת תש"ב לאחר אסיפת כמה מרבני ירושלים בראשות הגרימ"ט שלחו מברק ליהודים הפליטים ששהו ביפאן "החלטת הרבנים שתענית יום הכפורים הוא ביום רביעי, לפי חשבון הנהוג ביפאן", אך בהמשך המברק מבקשים הרבנים שיקפידו ביום חמישי לאכול שיעורים ולשמור על שאר דאורייתות, וכבר הזכרנו שהחזון איש בקו' ח"י שעות דחה מכל וכל כל ראיותיו של הגרימ"ט מהראשונים, ובאותם הימים שלח מברק נגדי וכדלעיל הערה 16). ועוד יש לציין כי שיטה ממוצעת מצינו בשו"ת בני ציון להגר"ד שפירא זצ"ל ח"א סי' י"ד

מאכילת חמץ. וביום שספק ראש השנה יתקעו בשופר בלי ברכה. וביום שספק יום הכפורים יאכלו²⁴ פחות פחות מכשיעור. וביום שספק סוכות ישבו בסוכה ולא יברכו עליה. וביום שספק חנוכה ידליקו נרות בלא ברכה.

ומעבר לקו התאריך הבינלאומי [לתוך עומק השטח הסמוך ליבשת אמריקה - באי²⁵ הים והספינות המפליגות שם] בודאי פשוט וברור²⁶ שיש לשמור שבת כפי יום השביעי דשם, המאחר את ירושלים.

ויש להדגיש ולציין כי כל זה באי הים, אבל ביבשות ששם (אסיה ואוסטרליה ואמריקה),

תשעים מעלות מירושלים עד לקו התאריך הבינלאומי יש לנקוט אותם כספק עצום (ספק דאורייתא) אם שייכים למזרח העולם או למערב העולם, ולכן מורים לכל אלו אשר מחמת אונס או שעת הדחק הוכרחו להיות שם, לשמור השבת לכל פרטיה ודקדוקיה בין בדאורייתות ובין בדרכנן בשני הימים, ביום שביעי דשם ויום ראשון דשם, ותפילות²¹ שבת וקידוש וסעודות שבת יעשו ביום שביעי דשם, וביום²² ראשון דשם יתפללו תפילה של חול בהנחת תפילין בברכה, והבדלה²³ יעשו במוצאי יום הספק (ובלי ברכת הנר), וברכת הבשמים יאמרו לאחר שתיית הכוס. וביום שספק פסח יזהרו

וח"ב סי' י' וח"ג סי' ע"א שאם כי בכוזרי ושאר הראשונים מובא הקו 90 מעלות קודם לירושלים, מכל מקום כיון שתליית המאורות היה בשלוש שעות ביום לפי אופק ירושלים שהוא ארבעים וחמש מעלות ממזרח לירושלים, נמצא שיש להוסיף מעלות אלו ולעשות קו התאריך מאה שלושים וחמש מעלות ממזרח לירושלים שהוא לערך באותו מקום שהחליטו עליו אומות העולם (במיוצר ברינג, ראה במפה שבסוף הספר), וכדכתב בשו"ת בני ציון (שם) "לב מלכים ושרים ביד ה' אשר קבעו את הקו וכו' ולפלא כי הוא מכון עם ההלכה והקבלה בדיוק" (ובהסכמת רבי זאב מרחמיסטריווקא זצ"ל "וגם ראיתי קונטרסים שמדברים אודות זמני השבת ויו"ט במקומות הרחוקים וכו' והראה בקיאות גדולה הפלא ופלא לכוון ההלכה לאמיתיה"), ובס' דברי חכמים (להגאון ר' מרדכי צבי וויסמאן, תרל"ז) משער הקו 145 ממזרח לירושלים, ויש המחשבים שהוא 114 מעלות ממזרח לירושלים. 21. שו"ת שבט הלוי שם שכותב בזה"ל: "ואם כן בנידון דידן שמעולם שמרו שבת שם ביום השביעי שלהם בכל פרטיה ודקדוקיה, חלילה לזלזל בשבת שלהם, ואע"פ שעומד נגדנו הספק העצום עפ"י שיטת הגאון חזון איש ודעימיה, די לנו אם לא יעשו מלאכה לא ביום שביעי ולא ביום ראשון, ובתפילות וקידוש וקריאת התורה וכו' ישאירו כמו מקודם, שלא להכניס בלבול וזלזול בשבת, ותפילין יניחו ביום ראשון ומתפלל חול כרגיל, והבדלה יכול לעשות אור ליום שני", עכ"ל. 22. שו"ת שבט הלוי ח"ג סי' כ"ח וח"ו סי' ל"ד, ועיי"ש שיוצא חוצץ נגד אלו שצדדו לעשות תחבולות שונות כקידוש בבין השמשות ותפילות חול בשני הימים והזכרת שבת בשומע תפילה וכו', דחלילה לעשות כן ואין לך זלזול שבת גדול מזה. ומיהו בתשובות והנהגות ח"ב סי' פ"ה כתב שהראוי להניח תפילין ביום שביעי דשם בצינעא ובלי ברכה, וכן נהג מוהרש"ש מאמשינוב זצ"ל כששהה ביפאן וגם תפילין דר"ת הניח ביום השביעי דשם. 23. שו"ת שבט הלוי שם, ובתשובות והנהגות ח"ה סי' פ"ה כותב שיעשו הבדלה במוצאי שבת דשם ובלי נר, ובמוצאי יום הספק יאמרו ברוך המבדיל בין קודש לחול בלי שם ומלכות. 24. וכ"ה במכתבו של הגרא"ז מלצר זצ"ל (המובא בס' פשר חזון בסופו). 25. וביניהם איי הוואי. 26. שניקר הטעם של המחמירים לשמור ב' הימים בקדושה עיקרו כדי שלא לשנות ממנהג היהודים אנשי המקום (וכנ"ל בשם שו"ת שבט הלוי), ובמקומות אלו שפיר שומרים גם אנשי המקום יום השבת וימים טובים כפי דעת הראשונים עפ"י החזו"א ושאר גדולי ישראל, וכנ"ל. ומיהו גם כאן אין להתעלם כי דעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל שהכרעה כהגרי"מ"ט ודעימיה שיש לחשב קו התאריך 180 מעלות קודם לירושלים ויש להקדים שם ולשמור השבת ביום שישי (וכלשון ישא יוסף הנ"ל): "נתבקשתי לשאול אודות איי הוואי וכו' והבנתי ממרן שליט"א (זצ"ל) שלדעתו אכן הגבול 180 מעלות מירושלים, ואם כן צריך לעשות שם שבת קודש ביום המקובל שם כיום ו' ולהקדים שמירת שבת, אם לא שנקבל את השיטה

כיון שחלקם אינם נמצאים כלל במקום הספק, אזי לדברי הכל נהגין²⁷ למעשה שכל היבשה

שאינ משנים את הרגילות והמקובל בכל מקום (ע' להלן), שכתבו האחרונים שמקור השיטה שבש"ת הרדב"ז ח"א סי' ע"ו, אבל כאמור מרבינו שליט"א (וצ"ל) שמעתי לא כן, אולם מלאכות דאורייתא אין לעשותם אף ביום השבת המקובל שם, ולכן אם כי ההוראה הכללית היא כהחזו"א וכל שאר גדולי ישראל, המחמיר יחמיר לעצמו לא לעשות מלאכות ביום שישי דשם, וימנע מלהדליק נרות שבת (ואם ירצה ידליק בלי ברכה ביום ה' לפנות ערב נרות ארוכים שידלקו עד למחרת בלילה), וכמו"כ רשאי להקל להדליק נרות ע"י נכרי (ולענין הברכה ע"י האשה בשעה שהנכרי מדליק עיין סי' רס"ג אות י"ט, והמיקל יש לו על מי לסמוך). והנה עוד מצינו בפוסקים לדון לענין גרירה אחר מקום ישוב של יהודים כפי מנהג המקום - ע' מור וקציעה להיעב"ץ הכא, שו"ת שואל ומשיב מהדו"ד ח"ב סי' קנ"ד, תפארת ישראל תחילת מסכת ברכות, שו"ת ארץ צבי ח"א סי' מ"ד, כה"ח סי' רס"א סק"ט. ובשו"ת מהר"ש מוהליבר סי' ו' דן בזה לעניינינו ממש (לענין קו התאריך) עיי"ש, וכן מצינו בספרי כמה מגדולי ישראל שהורו שאין לשנות ממסורת אנשי המקום (שו"ת הר צבי ח"א סי' קל"ח, שו"ת מהר"י שטייף (בלימודי ה' בראשית אות קנ"ו), שו"ת בצל החכמה ח"ה סי' צ"ו וצ"ז, סי' ישראל והומנים ח"ג פרק י"ג בשם מהר"י מסאטמאר והגר"מ פיינשטיין וצ"ל, וכן מובא שהורו הרי"צ מליובאוויטש וגאב"ד טשעביץ וצ"ל, ועיין עוד לעיל אות א' הערה 9 שלפי חכמי הקבלה כשספק אימתי שבת, היום המוסכם לעשות שבת היא השבת האמיתית לכל דבר וענין), ולדבריהם נמצא כי אורחים הנמצאים בספינה (שאינ ביניהם ציבור מאנשי המקום) או במקום שאין שם ישוב של יהודים, אזי יעשו שבתותיהם כפי חשבון הימים ממקום שיצאו משם, ויום שביעי שלהם הוא שבת (וביום הסמוך המסופק יחמירו במלאכות), וכן ימים טובים, דלא גרע מהולך במדבר דמונה ז' ימים לפי חשבוננו, ונמצא שיתכן שיהיו יהודים אורחים במקום אחד אשר ישמרו שבת בשני ימים אחרים, כל אחד לפי מקומו שבא משם, וראה בספר הברית (ח"א מאמר ד' פי"א) שני ספינות מפליגות בים ונפגשו יחד, יתכן שלא ישבתו שבת בשוה אלא יהיה הפרש ביניהם יום או יומיים (וראה להלן אות ג', וכעין זה להלן אות ד' לענין קוטבי כדור הארץ). וכן בדיון, כי איך נסמך על חשבון הגויים אשר שם, והרי מזמן לזמן מתפרסם שמשנים שם הגויים חשבון הימים (לפי כיבוש הארצות והאיים על ידי מדינות שונות), ומשויים את היום כפי היום שנוהג בארצותיהם, וכפי שקרה באלסקה שכשהיה תחת כיבוש רוסיה היה היום כפי רוסיה (המקדים את ירושלים), ולאחר שמכרוהו לארצות הברית (בשנת 1867 למניינם) שינו היום כפי מדינות ארה"ב (שמאחר את ירושלים), וכן בניו זילנד לפני כמה עשרות שנים שינו את היום, וכן באיי הפיליפיניים (בשנת תר"ו), ע' שו"ת בני ציון שם, וכן בעוד איים שונים ששם שינו את היום עתה בעת האחרונה לפני כעשרים שנה, ולכן רק במקומות אשר נתיישבו שם מבני ישראל וכבר הוחזק להם יום השבת כספירת אנשי המקום ההוא, שוב אין ביכולת לשנות, וגם האורחים נגררים אחריהם. אמנם יש שוב לציין ולהדגיש כי לפי דעת החזון איש אין בכל הנ"ל כלום, כי לשיטתו בכל ענין יש לשמור שם השבת לאחר ירושלים בלא הבט אם נמצא בשוב של יהודים אם לאו, ומאידך להגרימ"ט תמיד יש לשמור קודם ירושלים, וכנ"ל בשם הגרי"ש אלישיב וצ"ל. 27. וכפי שכתב החזו"א (בקונטרס י"ח שעות), עפ"י דברי היסוד עולם הנ"ל הערה 16 שאין לחלק יבשת אחת לשניים, כי נמצא שני שכנים סמוכים אחד לשני וזה שובת ביום אחר משביתת השני. ולכן לענין יושבי סיביר וסין ואוסטרליה וכו' אין ספק שנוהגין ששבת ויו"ט שלהם קודם לירושלים, ויושבי אלסקה אין ספק ששבת ויו"ט שלהם אחרי ירושלים. והנה אם כי לא מצינו מקור קדמון לחידוש זה דהחזו"א של גרירה, וביותר תמוה עליו לענין אוסטרליה שרק חלק קטן של יבשת זו אינו במקום הספק, וחלקה הגדול (אשר גם שם הישוב היהודי (מחוזות סידני ומלבורן) נכנס למקום הספק (רחוקה 90 מעלות מירושלים), אמנם למעשה כבר הסכימו גדולי ההוראה בהחלט כהחזו"א לשמור שם שבת כפי יום השביעי דשם המקדים את ירושלים, והמחמיר יחמיר לעצמו, כדלעיל, ע' שו"ת בצל החכמה ח"ה סי' צ"ט. ובתשובות והנהגות ח"ד סי' ס"ו וח"ה סי' פ"ה ומועדים ח"ו סי' י"ד דיש עוד סברא לומר שאוסטרליה וניו זילנד מקדימים את ירושלים, כי נמצאים הם בחצי הכדור הדרומי (בצד התחתון של קו המשווה, משא"כ ירושלים הוא בצד

שבת מקצה³⁰ המזרח עוד לכוון מזרח, הרי לאחר זמן קט מגיע לקצה המערבי של העולם אשר עתה שם ליל שבת, וחלים³¹ עליו שוב כל דיני השבת (ובקידוש והבדלה וכו') כפי חשבון הימים ששם, הגם שזה עתה גמר לשמור יום השבת לכל פרטיה וקדושה.

ולהיפך, היוצא מקצה מערב העולם בערב שבת סמוך לחשיכה, ונוסע הלאה עוד לכוון מערב, הרי לאחר זמן קט מגיע לתחילת מזרח העולם אשר שם כבר חשיכה סמוך למוצאי שבת, מכל מקום חייב³² לשמור שבת מכח 'חובת גברא' כפי מניינו, דאם לא כן יגרע ממנו לשמור שבת ביום השביעי, ונמצא עוקר עצמו מן השבת, וזה לא יתכן, ובשבת שאחר כן ינהג כמנהג המקום.

אך לכתחילה יש³³ לזהר מאד ולימנע

כולה נגדרת אחרי החלק שאינו בכלל הספק, והמחמיר יחמיר לעצמו לא להיות גם שם בימי הספק, או לנהוג מספק לחומרא באי עשיית מלאכות דאורייתא, ותו לא מדי.

הנוסע ממזרח למערב שנוסף לו שעות, או יום שלם, ולהיפך

ג. שם: מונה שבעה ימים וכו' ומקדש שביעי. וכשחזור ומגיע למקום ישוב שומר²⁸ שבת כפי המקום ששם, למרות שכבר שבת שבתו באחד מהימים שלפניו לפי חשבונו מחמת הספק, כי מצות שמירת שבת חלה²⁹ על האדם הן מכח חובת גברא (לשמור שבת כל יום שביעי), והן מכח חובת המקום (לשבות כפי יום השביעי של אותו מקום שנמצא שם).

ולכן המפליג בספינה או טס באוירון במוצאי

העליון של קו המשווה, בחצי כדור הצפוני, ועד כאן לא קאמרי הכוזרי והמאור ושאר ראשונים דמודדים רק עד 90 מעלות אלא ביבשות שבחצי הכדור הצפוני שהוא עיקר הישוב, והבו דלא להוסיף עלה, עיי"ש באורך. 28. כדלעיל אות א'. 29. ע' שו"ת נחלת מאיר (נאראל) סי' י"ח שחוקר בזה האם שמירת שבת תלויה לפי האדם או לפי מקום הישוב שנמצא שם, ועיי"ש שמציין להגהות חכמת שלמה על השו"ע הכא שמביא דברי הגמ' (שבת ה.) באגוז בכלי הצף ע"ג מים אי בתר האגוז אולינן או בתר הכלי אולינן, ולכאורה כוונתו לספק זה, ובמקור סוגיין דהולך במדבר (שבת ס"ט:) פלוגתא רב הונא וחייא בר רב אם מונה ו' ושומר שביעי או שומר שבת ומונה ו' נמי תליא בחקירה זו, ועיי"ש עוד דיוקים מדברי שו"ת הרדב"ז ח"א סי' ע"ו ועוד ראשונים. ובמור וקציעה הכא וכן בשו"ע הרב מהדו"ת סי' א' סעי' ח' מוכח בבירור דאולינן אחר אנשי המקום, וכן יורדת ההשפעה מן השמים (ולו יהי משום שלא ישנה ממנהג המקום שבא לשם, מג"א סי' תצ"ו סק"ד), אמנם כשנמצא במקום שאין שם ישוב של יהודים כלל, הרי כיון ששבת כ"ד שעות א"צ לשבות שוב מן התורה - עיין בפסקי תשובה סי' רנ"ב בשם אמרי אמת מגור. 30. וכגון שיוצא ממזרח סין או סיביר או יפאן, לכיוון אלסקה וצפון אמריקא. 31. ע' תפארת ישראל ושו"ת שואל ומשיב ושו"ת ארץ צבי וכה"ח המוזכרים לעיל הערה 21, שו"ת רב פעליו בסוד ישרים סי' ד', שו"ת מנחת אלעזר ח"ד סי' מ"ב, שו"ת דברי יהוסף סי' ח', שו"ת אבן יקרה מהדו"ק או"ח סי' י"א, שו"ת חבלים בנעימים ח"ד סי' ג', שו"ת בני ציון ח"א סי' י"ד, שו"ת בצל החכמה ח"ה סי' ק"ג, שו"ת אור לציון ח"א סי' י"ד, סי' הזמנים בהלכה פרק ח', שו"ת ויברך דוד ח"ב סי' קס"ח. 32. ובשו"ת ארץ צבי ח"א סי' מ"ה כתב שאסור לעשות כן כי מפיקע עצמו מקיום מצות שבת, אמנם לפי משי"כ הפוסקים דלעיל דחובת שמירת שבת הוא גם חובת גברא לשבות בכל יום השביעי, חל עליו שבת לפי חשבונו, ולעולם אין מופקע אדם מן השבת, וכן הוא עפ"י ספר הברית (המובא לשונו לעיל הערה 26) שיתכן שני יהודים נפגשים ואצל כל אחד שבת ביום אחר, ובס' פסקי תשובה הנ"ל בשם אמרי אמת מגור זצ"ל דאף אם נוסע בשבת ממקום למקום (בהיתר, כגון ששובת בספינה, או לצורך פיקוח נפש), וגרע לו מחשבון 'כ"ד שעות' (כי הנוסע ממערב למזרח השמש מקדמת לו לשקוע) צריך להוסיף ולשמור את השבת עד שישלמו כ"ד שעות מאז שהתחיל לשבות, וע"ע להלן בשמו. 33. תשובות והנהגות ח"ה סי' פ"ג, והיינו להפליג ולטוס וכל שכן לנסוע ברכב בקצה המזרח והמערב שבמזרח הרחוק. וכל שכן במקומות המסופקים